

Srbi, Hrvatje in Slovenci.

I.

Ruski srednješolci se učé že na prvih straneh (Учебной книги русской истории (Сочинение Сергѣя Соловьѣва), da so se slovanski rodovi delili in odločevali drug od drugega, da se niso znali združevati v skupno brambo proti sovragom, in da so v največih stiskah in zmešnjavah klicali tuje kneze v deželo, da bi jih vladali. Posledico tega pa berejo isti učenci z naslednjimi (str. 4.) besedami: Tak kak slavjanskija plemena žili odločnimi (ločeni), neboljšimi (neveliki) rodami, razbrosani (razmetani) bili na! obširnych prostranstvach i ssorilisj (razprli so se) meždu soboju, to byli slaby, ne mogli dejstvovatj vmestě, (skupno), zaodno, sobiratj vdruk (nagloma) vse svoji sily dlja (zaradi) odpora vragam; napadut vragi na odno plemja, drugija! jemy nepomagajut, i každoje (vsako) poroznj podčinja jetsja (uklanja se) čužomu narodu“

Takó je bilo od začetka, in tako je do današnjega dne. To vidimo soseben med južnimi Slovani. Česar ni dovršila lastna slovanska narava, ki hrepeni po „samostojnosti“, je izvršil umetno tuji duh, duh nasprotnikov slovanskih. In tuji duh se je toliko bolj umešaval tudi med Jugoslovane, kolikor bolj so utegnili slutiti njih nasprotniki, da bi prišli Slovani do boljšega spoznanja in dosledno do boljših dejanskih zunanjih odnošajev ter čvrstejšega duševnega življenja. Nasprotniki pa so stavliali zanjke na obojo stran. Politično slabljenje so pospeševali s silo in diplomatski; duševno razvitje pa so zavirali z zvitim prigovarjanjem. Zaradi verskih razločkov so sejali med jednim in istim narodom sovraštvo. Isto sovraštvo in pa kratkovidna sebičnost, da bi dobili samostojno književnost, sta provzročili, da so sprejeli jedni tuj Abc, namesto da bi se bili držali zvesto slovanskim glasom jedino prikladne Azbuke.

Takó se je veselil Hrvat svoje „samostojnosti,“ in Srb in Hrvat sta se kakor po zaukazu in v zmislu na-

sprotnikov sovražila še bolj, nego poprej, vsled povečanih razlik, nastalih po zvijačah sovražnikov in po zaslepljenosti domačincev. *

Zavedenemu Hrvatju je sledil ne toliko sebičen, kolikor kratkoviden Slovenec. V nesrečo obeh pa nista imela ne Hrvat, ne Slovenec ob pravem času razsvitljenih in ob jednom dovolj narodnih, trdnih voditeljev, da bi bili takoj ob začetku opozorili na nevarnost in takó pokazali jedno in isto občo slovansko pot do narodnega in duševnega razvijanja. Takó sta začela hoditi Hrvat in Slovenec v književnosti svoji, in menila sta ob začetku narodnega gibanja, da je vredno hrepeneti celó po samostojnem združenju. Srb pa je itak ločen bil in takó rekoč izbacnen iz skupnega posvetovanja, rekli bi, „zapadnih“ odlomkov jugoslovanskih, kakor se je z druge strani isti Srb rad sam oddaljeval od teh odlomkov.

Prišla je ustavna doba, in tu se je zopet srce širilo: Hrvatje, Srbi in celo Slovenci nadejali so se zlatih gradov. Poštenjaki skozi in skozi in nevajeni strankarskih zvijač, so zaupali v ustavo, in so se nadejali doseči nezavisno „samoupravo“. Niso se zavedali, da zapad spravlja več na popir, nego v dejanje. Ali zaslepljenost ali varanje je trajalo vendar dolgo.

Slovenci so prvi skušali sad ustavakov, Hrvatje in Srbi pa so še vedno zidali morda na — ustavo madjarsko, in ta je bila razglašena pozneje, nego skupna za vse narode našega cesarstva.

Slovenci kot najmanjši in najbolj razcepljeni jugoslovanski odlomek so razmerno nagloma sprevideli svoj položaj; oni so najprej in najbolj občutili sad teorije in prakse v ustavnem življenju. Posledica temu je bila, da so se začeli oni bolj bližati Hrvatom, nego Hrvati njim, in da je ljubezen postajala toliko topleja, kolikor večo stisko so občutili doma. Vsporedno s političnim spoznanjem so si širili in nagloma razširjali tudi svoje književno obzorje. Pojmi in v obče duševna razsvetljenost so se pri Slovencih očividno večali, in vsled tega so

znali Slovenci najbolj krotiti svojo sebičnost, ker jih je spoznanje vodilo, da so vedeli ločiti bistvenost od pritliklin, stvar od imena. Tako so Slovenci kmalu prezirali brez vsake grenkobe, če jih je imenovala hrvaška stranka „planinske Hrvatke“. Nasprotno, še radi so bili, da so se Hrvati vsaj iz sebičnosti zanimali za iste planinske Hrvatke. Hrvatom pa je še vedno stal greben po koncu; kajti imenitni jezikoslovci so bili takoj sovražniki Hrvatom, ko bi bili dokazovali, kakor so v resnici, da je med Hrvati celó odlomek, ki spada k slovenskemu, a ne k srbohrvaškemu narečju.

No, pa Hrvatke in avstrijske Srbe je morala spametovati, žalibože, — tuja zvižaja in sila. V Dalmaciji so bili Hrvatke in Srbi drug drugemu sovražni, in dalmatinski Italijani so vedeli porabljeni Srbe na svojo korist ter na škodo Srbom samim in istorodnim Hrvatom. Oboji so grešili, ker so šli na limanice skupnim sovragom, in so kazali zaradi tega versko, narodno in politično nestrpnost.

Na Hrvaškem so hodili iz blizu enakih vzrokov Srbi svojo pot, in so delovali Madjarom na korist, s tem pa na škodo sebi in Hrvatom, a tudi Hrvati imajo svoje grehe na vesti nasproti Srbom.

Zares je prekratka doba, od kar so začeli Srbi, Hrvati in Slovenci javno gibati se. To gibanje je podobno zaletavanju, poskušnjam, in afekti zaradi ne dovolj skušenega življenja prihajajo od skrajnosti do skrajnosti. Če doživé te narodnosti kaj dobrega, so vesele čez mero; če jih pritiskajo, so pa obupne. Mirnosti, zmirnosti in prave potrpežljivosti ni še zaslediti ne tu, ne tam, in je tudi ni še naravno pričakovati.

Ali sila, pritisk ter že nekoliko znane zvižaje nasprotnikov pospešujejo spoznanje lastne slabosti, in to spoznanje razkriva, da so Srbi, Hrvatke in Slovenci prešibki v borbah proti mogočnejšim nasprotnikom. Vsi skupno spoznavajo, da so jih sovragi zlorabili in jih še zlorabijo drugega proti drugemu, da prijateljstvo, ki je ponujajo tujci, ni drugega kakor krinka, pod katero dosežajo svoje namene.

Slovenci so nasproti Hrvatom in Srbom najmanj pristranski; oni obema oddelkoma najodkritosrčneje želé, da bi se ona dva ukrepila, utrdila in v ta namen — jedino postopala. Slovencem je bila prezgodaj zgodovina pretrgala lastne politične in kulturne oblike, da bi težali po tem, čemur ni podstave več. Slovenci združujejo vse svoje težnje v to, da bi si ohranili svojo narodnost in svoj jezik. V ta namen gledajo, kako bi se zavarovali ter kako bi s pomočjo slovanske kulture utrdili isto svojo narodnost, ker vedó, da s tem bi si okrepili tudi svoj jezik. Zato se zanimajo za kulturni razvoj sosedov Hrvatov in Srbov. Oni so v enakem položaji nasproti Srbohrvatom, kakor Slovaki nasproti Čehom; kakor Slovaki, želé tudi Slovenci kulturno združiti in krepiti se z najsorodnejšimi brati. Zato pozdravljajo z veseljem vsak

korak, ki je na poti sporazumljenja, približanja in zjedinenja v kulturnem ali, kar je vse jedno, v narodnem pogledu.

Slovenci so veseli, slišati vsak glas, ki ga spregovoré Srbi in Hrvatke, da bi hodili oboji jedno pot, pot, da bi skrbeli združeno za svojo narodnost.

Kakor obžalujejo Slovenci, da se Srbi v kraljestvu nič ne brigajo za avstrijske Srbe, (glej „Srbobran“, št. 7. t. 1.: „Novinarstvo u Srbiji prema Srpstva“), jednako se radujejo, ko vidijo, da govore za versko strpnost. V tem oziru opominjajo srbski rodoljubi jako lepo svoj narod, in so pravi zgled vsem drugim. Takó piše dr. Nikodim Milaš, archimandrit in prof. bogoslovja v svoji knjigi „Slavenski apostoli Kiril i Metodije i istina pravoslavna“ že l. 1881., str. 372 takó-le: „U interesu međjusobnoga mira i ljubavi, koji su nam uvijek, a osobito danas potrebite, mi čemo dopustiti sebi upozoriti sve i svakoga na uzvišeni značaj vjerske **snošljivosti** (strpnosti), na to, da vjerska snošljivost jest jedna od najvećih hristjanskih vrlina (prednosti), i tu čemo vrlinu najprije preporučiti svojim (pravoslavnim), pak poslje i onima, s kojima nam je sudbom (po osodi) odreženo, da zajedno živimo. Pravoslavni . . . su duboko proniknuti duhom vjerske snošljivosti naspram drugih vjeroispovjesti.“ . . . pamtimo te se proniknimo vsi uzajemnom ljubavlju i štovanjem, a međjutim ne zaboravljajmo (ne pozabljajmo), da su rječi: *будемъ едно стадо и единъ Пастырѣ* — božije rječi, a ne čovjekove, i vjerujemo dakle, da će to Bog učiniti, a ne čovjek.“

Jednako lepo v zmislu strpnosti piše „Srpski list“ od 7. marca 1888 v članku „Vjera i narodnost“, ki navaja na čelu kitico Save Tekelje, katera se glasi:

„Ne gledajmo ko se kako krsti, Sl'jeva desno il' s desna na ljevo, već kakva mu krvca grije prsi kakvo l' ga je zadojilo mljeko.“ „Srpski list“ se zloga z mislijo, ki mu je piše prijatelj, ki pravi: „Ja mislim, da bi već jednom bilo vrijeme, da izmečju nas naobraženijeh ljudi, na polju naše zajedničke narodnosti i književnosti, ne pravimo razliku između pravoslavnijeh i rimokatolika“; potem pristavlja list sam: „Uvijek smo propovijedali, da treba o dvajati narodnost od vjere. Srpska narodnost to je naše zajednačko blago Srbâ svijja vjera, koju smo dužni zajednački njegovati, ostavljajući vjeru svakom svoja poštujući svačije vjersko uvjerenje.“ . . .

II.

Nihče med Jugoslovani pa zdaj ne objemlje v ljubezni iskreneje Srbohrvatov in Slovencev, nego njih dika, biskup Strossmayer. On neumorno dokazuje in povdarja ob vsaki priliki, da so pravi bratje po krvi, da spadajo kulturno skupaj, in da te zveze, te sorodnosti ne more uničiti nobena sila. On razklada, kakó je osoda Slovencev tesno združena z osodo Srbohrvatov, in da

izmed teh slovanskih oddelkov ne more se rešiti drug brez drugega.

V onem pismu, v katerem se zahvaljuje po Praškem županu Šolcu za podeljeno mu častno meščanstvo, pa izreka, da je Slovanom v obče pred vsem potreba ljubezni, jedinstvi in dejanske vzajemnosti. To vzajemnost dokazuje on z deli, s kulturnimi deli in delitvami podpore v kulturne namene. On pospešuje umetnost in znanost, ker tudi ti dve, in ne samo verske resnice so od Boga.

Ta plemeniti vladika deluje v svetovnem gibanju že 50 let; on je najbolj sprevidel, kakó potrebni so jedinstvi sosebojno majhni narodi, kakoršni so brezizjemno Jugoslovani. On vidi, da se majhni narodi, še manj pa njih odlomki ne morejo zdržati na valovih, ki pretresajo celó velike države, velike narode. Zato priporoča sloge, sloge in zopet sloge med Srbohrvati in Slovenci ter dosledno želi, da se druge razlike ali prezirajo ali pa odstranijo, z druge strani pa, da se napravijo ali ponové kulturne vezi med temi narodnostimi. V to hoče delati, in je ob svečanosti svoje petdesetletnice, 19. marca t. l. sam rekel, da bi imel dela še vedno obilo, tudi ko bi mu bilo usojenih še drugih 50 let.

Vladika Strossmayer je po vsem tem pravi zgled, kakó se je Srbohrvatom in Slovencem ravnati. V njegovem zmislu se je objavil ravno za petdesetletnice njegove članek v „Obzoru“ o Srbih in Hrvatih, ki so ga ponatisknili jugoslovanski listi v obče, Zagrebški „Srbobran“ takoj 24. marca, med Slovenci pa „Slovenec“, „Edinost“, „Slovenski Narod“.

Članek je jako važen, ne samo, ker se zlaga z načeli Strossmayerjevimi, ampak sosebojno tudi zaradi tega, ker se je nadejati, da se bodo pretesni in ozkosrčni nazori nekaterih strank med Srbohrvati čistili in preobračali na boljše. Članek je ob enem govor iz srca razsvetljenih Slovencev; zato ga priobčimo tudi mi v polnem obsegu, s srčno željo, da bi dosegel svoj plemeniti namen. Članek se glasí:

„Sربي in Hrvatje so jeden narod z dvema imenomama, z dvema političnima zgodovinama, z dvojimi pismeni v knjigi in treh veroizpovedanj. Ljudem nizkega naobraženja in ugretim z verskim čutom so to neprehodne gore za narodno jedinstvo, dokler se ne zató vse te dvoje ali troje neprilike in dokler se ne pribavi časti samo jednemu imenu, jedni zgodovini, jednim pismenom in jedni veri. Žal nam je, da je večina narodova na tej nizki stopinji; tem bolj nam je žal, ker naši neprijatelji, želeč ovekovečiti to nizko naobraženje, preradi proglašajo preprostemu ljudstvu naše zasobnosti, in sinovi tega naroda, katerim niso še jasni oni najzvišenejši pojmovi o narodu in njegovih zadatkih, sledé jim ter motijo sebe in narod. Iz zgodovine vemo in videli smo, kako sta služila dva velika in prosvetljena naroda, narod italijanski in nemški večkrat v svojej razcepljenosti v zasmeh

in roganje večim in manjim narodom zaradi mnogih manjih ali večih razlik, katere so vzgajali njih sinovi, dokler jim niso njih umniki nadahnili čiste, jasne in veličastvene misli o jedinstvenem narodu, pred katerim so izginile vse razlike in plemenske osobnosti. In kolikemu smehu in roganju se izpostavlja težko izkušeni in tako razdeljeni narod, ki ves tako rekoč govori samo v jednom narečji, in še ta se med seboj trga in deli. Umniki govore: Bog je napravil jeden narod, kedar vam je dal jeden jezik.

Temu najvišemu načelu se udajejo najumnejši sinovi hrvaškega-srbskega naroda. V tem načelu je najviši pojem: jeden narod. Obe imeni srbsko in hrvaško sta domači, posvetil ju je z zgodovino narod, obe najbosti častni in spoštovani od vsega naroda, naj vé tudi ves narod, kaj je napravil neumrli Jurij Daničić, da sta Srb in Hrvat jezikoslovno jedne korenike, tedaj prvotno jednega znamenovanja, samo v dveh oblikah.

Dajmo temu prvotnemu pomenu novo moč v jednom tega veka vrednem pojmu jednega naroda. Vero, katero ima naš narod, imajo tudi drugi narodi, ki nam niso sorodni, in zato naj išče vsak v svoji veri tolažbe, a mi vsi pa bodimo bratje v Bogu in narodu.

Črke so dvojne, ali oboje zmatrajo umni ljudje od ljudske šole za naše narodne, ker oboje rabi naš narod.

Najrazumnejši možje našega naroda, katere smo slišali in poznavali v knjigah, odobraval so in odobraval misel, da vse ono, kar sijajen um predloži vsemu narodu v cirilici in latinici, spoštujemo in ljubimo kot svoje, kot narodovo lastnino.

Naj naš narod goji to misel na svojo srečo in blaginjo. Zapomni naj si narod, in ideja narodnosti, ki v tem veku prošinja vse državno in kulturno življenje, pride do vrhunca v jedinstvu narodovem. Ako naš narod, nezrel in nepripravljen, razcepljen in brez zavesti učaka velike dogodjaje, ostal bode samo materijal za tuje misli, za gradivo drugih zavednih narodov.

To naj si zapomni duhovščina obeh cerkev, ki čuti in živi za svoj narod. Mi ne stavljamo narodnih čutil na mesto vere, mi jih ne polagamo na sveti žrtvenik nobene cerkve. Mi hočemo, da naš narod zvest ostane veri, katero je dobil od očetov svojih; vendar mislimo, da ona vera ni od Boga, nego od strastnih ljudij, ki bi učila, da ne ljubimo rodnega brata — kot svojega brata.

To naj pamtijo tudi oni mnogi dobri ali preveč jednostranski možje našega naroda, ki se niso dovolj vglobili v zgodovino hrvaško in srbsko, ki ne poznajo velikih in težavnih nalog, katere ima izvršiti velika skupina ljudij, ki ima častni naslov: naroda; hoteli bi pa, kakor jim veli srce, da bode jedno ime, jedna vera, jedne črke in vse jedno v mnogo izkušnem narodu. Kakor je jednostaven um njihov in srce njihovo, tako naj bode vse jednostavno v narodu. Žalibog, takih jedno-

stavnih umov imamo v našem narodu premnogo, in njim najlažje verujejo nižji slojevi naroda, ki so še najjednostavnejši. Zapomni si, da smehu izpostavljajo svoj narod, kedar jih hvalijo sedaj ti, sedaj oni nasprotniki našega naroda ter nam kličejo: Vi niste eden narod in nikoli ne bode, ker imate dvojno vero in dvojne črke. Pokažimo vsemu svetu, da spoštujemo in ljubimo

kot svoje srbsko in hrovaško ime, ker je oboje iz srca našega naroda; čitamo in pišemo z dvojimi črkami, in v vse proizvode našega uma položimo našo trdno vero narodnega jedinstva. V to ime pomagaj nam Bog: vse sinove našega naroda pa prosimo, da se poprimejo teh mislij in jih razširjajo med narodom s krepkim in odvažnim delom.“

Naši zvezdi

premilost. gospodu

JOSIPU JURIJU STROSSMAJERJU

vzoru in diki Slovanov

o svečani priliki

Nj. zlate nekrvave daritve

dné 19. marca 1888.

Pri nas se črn razgrinja mrák,
Nebó zastíra gost oblák,
In zvézde ni nobéne.
Pač mnoga tukaj luč brlí,
A z néba teh nobéna ní,
Iz zémlje so rojéne.
Ve zémske luči zgínite!
Nebéške zvézde sínite,
Vaš svít naj nas tolaží,
On pót nam pravo kaží! . .
Na górnjo zrém in dolnjo stran,
Za nas obòk povsód — temán; —
Ozrem se v tmíni nòčni
Tje dol na svòd iztòčni:
Oj, jasna zvezda tam gorí,
Že znana mi iz davnih dni,
I nam je ta svetíla,
Vodníca nam je bila!

* * *

Ta zvézda — Ti!
Ti vódiš nas, nam jáсно siješ,

Nam blagodejne žarke liješ,
Da, bolje vódiš nas odzgòr
Neg vseh sozvezd Ti množni zbòr —
Ti zvézda vzòrna si!
Bil zvest si v vek Bogú in rôdu,
Bil zvest Cirilu in Metodú,
In — sebi!

Značajno hodil si vsikdár,
Bil stalen Ti je pót in žar
Kot zvezdam tam na nébi, —
Oj slava Tebi!
Ti svetiš bratom rodnim tam,
Oj sveti še sirotnim nam,
Brez zvezde zdaj popotnim nam.
Dve zvezdi nam sta kdaj sijali
Ciril, Metodij sta se zvali
Umrta sta Ciril, Metod!
Kdo zdaj po njiju stezi hodi?
Kdo nas po njiju vzoru vodi?
Proklet zdaj njiju vzor je tod!
Prokleti so pri nas obredje,
Ki v njih Bogá molili dedje!

Ti bodi drugi nam Metod!
Ti nas po poti oni vodi,
Ki sveti jo je vtril Metodij!
Oj jasna, vzórna zvezda naša,
Ti kaži do svetíšč nam pot,
Kjer sveti jezik naš se zglaša! . . .

* * *

Sijaj nam, oj svite krasni,
Zvézda meni Ti edína,
Še te treba cerkev naša,
Trebá še te domovina, —
Oj, ne vgasni,
Svite jasni! . . .
A . . . saj zvezde ne gasnó,
A saj zvezde ne mrjó:
Vekovít
Njih je svít.
Tudi ti pred nami hodil,
Svétíl bodeš nam nevgasno,
Slave rod boš varno vodil
U bodočnost jasno!

S. Gregorčič.

O djakovski slavnosti.

Po obširnem lepem poročilu v „Slovenskem Narodu“ posnemljemo nekoliko črtic tudi mi. Teden pred slavnostjo, za katero se je pripravljaval ves slovanški svet, da proslavi zlato mašo največega dobrotnika svojega, — djakovskega vladiko Josipa Juraja Strossmajerja — pojavila se je, glej čuda! nevarna

bolezen. Vsled tega prepovedane so bile vse procesije v dan 19. marca, vse zbiranje naroda „pod milim nebom in v zaprtih prostorih“ ter zaprle hitro za nekoliko dnij djakovske šole. Vsaj je bil tudi skrajni čas, kajti pomislite, da so od novega leta umrle v djakovski župi, katera šteje nad 6000 prebivalcev, že štiri osebe za

osepnicami. Ta najnovejša bolezen se prijemlje le onih, ki so tako neprevidni, da se nameravajo udeleževati zlato-mašnih slavnostij; kajti od 12. do 17. dne marca vršil se je v Djakovu vojaški nabor, in dne 18. marca bil je živahen somenj po trgih in ulicah djakovskih. . . O osepnicah tukajšnji privatni zdravniki nič ne znajo; od Božiča so umrli trije, a to se vsako leto dogaja, in še nikdar se ni to za epidemijo zmatrало.

Djakovo je bilo na predvečer jako lepo razsvetljeno, in so bile vse hiše ozaljšane s trobojnicami. Pred vladikino palačo pa se je zbralo do 2000 ljudi, kateri so mu neprenehoma kliceli „Živio“.

Na Josipovo je bila cerkev — v objemu za preko 3000 duš — natlačeno polna. Slovesno sv. mašo je daroval vladika sam z veliko asistencijo. „Petje je izvrševal močan mešani zbor pod voditeljstvom cerkvenega pevovodje Trišljerja, ki je za ta dan navlašč komponoval sveto mašo, katera se more prištevati najkrasnejšim cerkvenim skladbam.

„Po končanem sv. opravilu je govoril vladika izpred altarja daljši govor, ki je na vse navzoče naredil takó mogočen vtis, da ni bilo videti v cerkvi suhega očesa. Mnogi ihteli so glasno. Rekel je med drugim: „Združeval sem pa v svetem svojem poklicu z ljubeznijo do Boga tudi vedno ljubezen do naroda, ljubezen do vas, ki ste bili izročeni mojemu vrhovnemu pastirstvu, Vest mi zato ne očita ničesar. Duhovnika ne morem si misliti, ki bi poleg Boga ne ljubil svojega naroda: ako pa so vendar taki, tedaj niso pravi duhovniki, tedaj ne umejo prav dožnosti svojega stanu. Pravi pastir mora dati življenje za svoje ovce; te ovce mi je narod moj. Naj bi me preganjali in tirali v smrt, ljubezni do naroda ne dam si izruvat iz srca. Jezus Kristus daroval se je na križi v neskončni svoji dobroti za vesoljno človeštvo; a on — sin božji — je še v poslednjih trenutkih prosil nehvaležnemu narodu svojemu odpuščenja, on je izraelski narod v neizmerni ljubezni zagovarjal, da ne vé kaj dela. Tudi jaz bodem narod svoj ljubil, zanj gorel, zanj deloval do poslednjega izdihljaja kot pravi duhovnik, vedite pa tudi vi vsi, da mora v trenutku nevarnosti biti vsak posameznik, gospod ali kmet, duhovnik v službi naroda in domovine. Ako ljubim in blagoslavljam svoj narod, ne ljubim in blagoslavljam le vas, ki ste mi udani, temveč ljubim in blagoslavljam tudi svoje sovražnike“.

Potem je v vladikini palači sprejemanje odposlanstev. V imenu ljubljanskega mesta je govoril g. Ivan Hribar, ki je v jedrnatih potezah povdarjal, da 50letnica Strossmajerjevega delovanja je doba preporoda hrvaškega naroda, ki ga je vladika sam najbolj povzdignil. „V življenji hrvaškega naroda pomenja teh petdeset let cela stoletja. . .“ Vi ste hrvaškemu narodu dali ono, kar drugim narodom dajo cesarji in kralji: vseučilišče, akademijo, galerijo slik in pa čarokrasno to cerkev,

v katere ste po milosti božji darovali danes zlato sveto mašo, in katera je po zasnovi in izvršbi najsijajnejša priča velicega Vašega uma in blazega Vašega srca.“

Ko je govornik izrekel besede: „Vi ste dali svojemu narodu, kar dajo drugim narodom cesarji in kralji, zalile so vladiki solze oči in začel se je glasno ihteti. Dr. Maroltu, ki je bil odposlan v imenu ak. društva „Slovenije“ na Dunaji, je Strossmajer rekel: Našim slovenskim bratom pa kažite, da jim polagam na srce: Bodite tudi v narodnem oziru vedno idealni. . . Tudi ideali so lahko podlaga realnemu delovanju.

G. Turku, ki je bil govoril v imenu Ljub. „Sokola“, je vladika zatrdil, da mu je znano, da gre „Sokolu“ velika zasluga za probujenje dobrega naroda slovenskega.

Pri slavnostnem obedu je vladika prvi začel z napitnicami papežu Levu XIII. in kralju Franu Josipu I. V napitnici papeževi je dejal med drugim: Sveti oče je velik prijatelj Slovanov. Vem to in lahko to rečem. In ker je prijatelj Slovanov; prijatelj je tudi moj in nas vseh. —

On je podpiratelj in pospeševatelj znanosti in umetnosti; dokaz, da se to oboje dá jako dobro strinjati z nauki svete vere, in da jim nikakor ne nasprotuje. To je tudi meni v tolažbo. Našli so se namreč ljudje ki mi očitajo, da preveč mislim na posvetno znanost; zaslepljenci, ko da bi vsaka znanost ne bila od Boga, in ko da bi večna resnica ne razodevala se nam v njej.

V napitnici cesarjevi so vzbudile splošno odobravanje besede: „Vam Slovanom udanosti in zvestobe ni potreba še posebno naglašati; kajti nam se nasprotnega nikdar dokazati ne more. Pač pa uči zgodovina, da smo Slovani in zlasti mi Hrvatje cela stoletja prelivali kri za državo in za slavno vladajočo rodovino.“

Na napitnico prošta Tordinca je rekel: Vidim, da mi vsi želite še petdeset let. Tudi jaz bi ne imel nič proti temu; kajti dela za vero in domovino imel bi gotovo dovolj še petdeset let.

Dr. Ivan Tavčar je rekel koncu prekrasne napitnice svoje: „Nikakor ni fraza, Vaša prevzvišenost, če trdim, da živimo vsi Slovenci v zavesti, da je bodočnost slovenskega naroda ohranjena samo tedaj, če stoji za njim mogočna in zavedna Hrvatska. Ž njo imamo Slovenci jednako prihodnjost, nakazani smo na njo, in če Hrvatska pogine, ne preostaje družega, nego poiskati si grob, kamor bi se slovenstvo za vedno zakopalo. Zategadelj velja ta izrek, da vse tisto, ekselencija, kar ste storili narodu hrvatskemu, storili ste tudi narodu slovenskemu. Opravičeno je torej, če je Slovencev hvaležnost brezmejna. . .“

Burna pohvala, sosebnost tudi od vladike, je sledila tej napitnici. Omenil je ob tej priliki, da je dal Bog Slovincem obilo darov, in da ti ne bodo izgubljeni za slovanstvo. Gospod Iv. Hribar je napil vladiki kot vrednemu

sledbeniku svetih blagovestnikov Cirila in Metoda. Vladika mu je odgovoril v daljšem prekrasnem govoru ter naglašal, da je isto tako, kakor vera, tudi jezik, in ker je jezik obiležje narodnosti, tudi narodnost od Boga.

Vsak narod, da ima sveto dolžnost čuvati svoj jezik kot najdraži zaklad, in zato, da se Slovani ne smejo nikdar odreči onih pravic, katere so njihovemu jeziku v službi

božji prisodili slovesno Rimski papeži. On da nikdar ne bode opustil potezati se za te pravice, in da bode še letos vedel povedati o tej zadevi svoje mnenje v Zagrebu, na Dunaji in v Rimu.

Ponovil je nato, kako neizrekljivo ljubezen občuti v srcu, da se ga narod slovenski tako jako spominja.

S tem je bil pri kraji slovesni obed.

Liechtensteinov načrt in plemstvo.

udna, prečudna so pota ustavnega življenja avstrijskih narodov. Kakor da bi ne priznavali resnice, da prema črta je najkrajša, hodijo rajši ali prav za prav morajo hoditi po ovinkih do ciljev. Ti ovinki so pa tako mnogoštevilni, dolgi in prepleteni z goščavami vsakaterih zaprek, da se celó voditelji zapletejo in zamotajo sredi poti, torej predno dosežejo poslednjo postajo tega ali onega, narodom neizogibno potrebnega cilja.

Jeden glavnih vzrokov te nepravilne hoje je pač v tem, da hočejo nekateri avstrijskih narodov ostati v prejšnjih predpravicaх kljubu ustavi, kljubu razglašeni enakopravnosti pojedinih narodov. Privilegije zagovarjajo posebne narodne stranke; te stranke so vsaj odkrite, ker hočejo zares ohraniti dotičnim, doslej privilegovanim narodom predpravice nad drugimi narodi. Tem narodnim strankam pa se pridružijo še druge nenarodne stranke, katere ne zagovarjajo narodnih interesov zaradi blaginje narodov, ampak jedino zaradi lastnih dobičkov. Te stranke so stanovske, torej take, ki se potegujejo v koncu koncev za svojstvene stanovske interese.

Stanovske stranke imajo v Avstriji laži položaj, nego drugod, dasi niso toliko očitne, kakor v drugih ustavnih državah. Avstrijske stanovske stranke se namreč zakrivajo pod zaščit narodnih strank ter natvezujejo tem narodnim strankam, kakor da bi se borile jednako njim, jedino za narodne interese, za interese določnih narodnostij.

Tako je znana nemško-avstrijska stranka, ki se je že pod raznimi imeni potezala na videz za državne in ob jednem specifično nemške interese, v tem ko je v resnici skrbela v prvi vrsti za posebne stanovske, t. j. za interese velikih obrtnikov in trgovcev, v obče za veliki kapital. Za druge državne in narodne interese je tej stranki samo toliko mari, kolikor za sredstvo, s katerim doseza lastne cilje, ki so zunaj državnih in narodnih interesov.

Ta kapitalistična ali buržuaska stranka je pa dandanes mogočna v Avstriji, kakor je moderni kapital v obče vpliven tudi v drugih državah.

Ta kapitalistična stranka je bila in je v veliko zapreko, da avstrijski narodi ne dosežejo narodnega miru. Kajti,

ko bi se v Avstriji narodi sporazumeli gledé narodnostnih vprašanj, bi ta stranka izgubila najboljše orožje za svoje namene, in bi odpadla največa in trdniša ličina ali krinka, za katero skriva svoje pravo lice, svoje prave interese. Ta stranka bi imela nasproti Nemcem, kateri jo vzdržujejo, toliko težavnije stališče, kolikor bolj je izgubil tako imenovani „liberalizem“ na svojem imenu. Njej mora biti torej do tega, da vedno povzdiguje Nemce kot privilegovan narod, kot narod, kateremu je kljubu ustavi ostati nekaj više nad drugimi narodi.

Jednaka, popolnoma jednaka je „liberalna“ madjarska stranka na Ogerskem. Tudi tam prekrizavajo z njeno pomočjo moč narodnostnega ustavnega zakona podeljenega leta 1868.

Ali poleg liberalne ali kapitalistične stranke živi v Avstriji še druga starejša, zaradi starosti in podedovanih sporočil imenitniša, do najviših mest vplivniša stranka. Ta stranka je stranka plemstva. Ona ima raztresene ude med vsemi narodi ter drže njeni odlomki v različnih deželah z različnimi narodi. V dejanji pa je tudi plemstvo samo jedna trdna stranka, kateri je pred vsem do lastnih interesov. Ona mora hoditi z narodi, kolikor ne more doseči drugače svojih namenov, dejanski pa nikakor ni navdušena za narode. Ona je zdaj mogočniša, nego še pred desetimi leti, to pa po krivdi kapitalistične stranke. Liberalizem poslednje namreč ni bil pravi in je pokazal ta bolj in bolj spačen obraz. Največ je liberalizmu škodovalo židovstvo, ki ne pozna meje zmernosti, kedar se mu dobro godi.

Plemstvo pa je na glasu, da je konservativno, kot tako torej nasprotno liberalni stranki. Plemstvo ima mnogo dobrega, ali vse, kar hoče ono obdržati, ni zdravi konservatizem. Plemstvo je kot poseben stan vladalo prejšnjih dob in vpliva za ta del ni izgubilo niti do današnjega dne. Plemiči so bili in so še v visokih raznovrstnih državnih službah in časteh, in te službe, časti in ž njimi združene dobičke in vpliv bi radi ohranili tudi na dalje.

Plemstvo je hodilo prej s cerkvijo, je ž njo izhajalo dobro, in cerkve se zaradi lastnih dobičkov drži, kjer mora, tudi še dandanes. Plemstvo gleda, da ne iz-

gubi imena konservativnega življa, in že zaradi tega mora podpirati tudi cerkvene interese. Ob enem se prikuplja v lastnem interesu tudi kmečkemu, zares odkritosrčno konservativnemu življu.

Ali isto plemstvo ima kljubu temu težave v borbi za svoje interese. Prvič mu nagaja gledé na mnogovrstna narodno-gospodarska vprašanja buržuaska ali kapitalistična stranka, drugič pa so plemstvu v zapreko tudi narodi kot taki. Čim bolj se narodi zavedajo svoje državne enakopravnosti, tembolj se je plemstvu bati, da bo moralo oddati one službe, one časti, ki jih ima doslej, narodnim zastopnikom ali v obče narodom. Kolikor bolj bi narodi avstrijski dospeli do tega, da bi opravljali sami svoja narodna opravila, toliko manj bi se nameršali plemiči na čelo narodom in narodni upravi.

Deželni zbori, deželna uprava v Avstriji še popolnoma ugaja stanovskim interesom plemstva. Tu postajajo oni ne samo načelniki deželnim zastopom, ampak so po ugodnih volilnih redih povsod, če izvzamemo morda Tržaški dež. zbor, tudi po številu sosebno pa po vplivu toliko krepki, da odločujejo v važnih, torej pred vsem v narodnih vprašanjih v istih deželnih zastopih.

To je tudi vzrok, da se plemstvo, cislitavsko takó žilavo drži ustanove, oblike deželne avtonomije. Najjasneje se kaže ta specifično aristokratski interes v češkem kraljestvu. Tu je plemstvo mogočno, vplivno in izobraženo, državniško modro in bistro. Ravno češko plemstvo je gotovo zapazilo že kedaj, da deželni zbori niso oblike, v katerih bi se mogla izvrševati pravično in vseobsežno narodna samouprava. Ali kljubu temu spoznanju se plemstvo drži neprimično deželne avtonomije. Zato niti ne verujemo, da bi češki vodje ne imeli drugačnega, boljšega spoznanja, ali oni mislijo, da si ne smejo odtegniti pomoči plemstva, in takó ne pridejo Čehi do pravega narodnega utrjenja. Kajti ravno češko plemstvo vé, da bi potem narod sam določeval in izvrševal svoja narodna opravila, in isto plemstvo bi izgubilo tla svojemu dosedanjemu mogočnemu vplivu.

Kakor na Češkem pa ima plemstvo v vseh deželah jednak lastni interes, da se deželna avtonomija ne spremeni. Nasprotno, kolikor bolj so doslej izgubili deželni zbori na korist centralnim organom, toliko bolj se trudi ravno plemstvo, da bi deželni zbori zopet pridobili prejšnjo in še povečeno oblast.

Ta interes avstrijskega plemstva nam razkriva jako mnogo. Prvič, da se ono ni potegnilo za izvršbo narodne enakopravnosti v zmislu čl. XIX. drž. osnovnih zakonov, in da se tudi ni nadejati, da bi plemstvo kedaj pripomoglo v to izvršbo. Drugič, da se pred vsem Čehi slepé z malenkostimi, in da takó ne pridemo do prave izvršbe narodnostnega ustavnega člena ne na Češkem ne drugod. Tretjič pa, da plemstvo svoj interes postavlja više, nego blagor države invseh narodov.

Da plemstvo, zaslepljeno zaradi svojega lastnega interesa, ne vidi škodljivih posledic za državo in narodov, je razvidno iz vse preteklosti, kakó se je vedlo isto plemstvo nasproti izvršbi narodne enakopravnosti. Ono je motilo češke voditelje z malenkostimi, da celó njih prvi voditelj misli, da ne more za narodnost češko doseči več, nego mrvico za mrvico. Plemstvo pa je pokazalo ravno z Liechtensteinovim načrtom da, kakor je predložen zdaj, hoče ono še na dalje pustiti narodnostni člen neizvršen. Pa ne samo to, ampak Liechtensteinov načrt hoče narodnostni člen in s tem največo dragotino avstrijske ustave pokopati, ker narodnost prezira popolnoma in gledé na Galicijo hoče potrditi celo nejednakost v šolskih zadevah.

Doslej je itak samo država imela vse šolstvo v rokah, in kljubu ustavi niso prišli narodi do današnjega dne do tega, da bi sami skrbeli za narodnost in jezik, torej pred vsem za šolstvo.

Ker se čl. XIX. ni bil izvršil, je bila država prisiljena voditi vse šolstvo po podeljeni ustavi, kakor pred ustavno dobo. Kar imajo deželni zbori oblasti v šolskih zadevah, je to prvič malo, in potem deželni zbori v Avstriji vsled svoje posebne sestave ne morejo izvrševati narodnostnega člena in takó blagodejno delovati v zmislu enakopravnosti, na blagor narodom in dosledno v zmislu ukrepljenja najplemenitejših in važnejših državnih interesov.

Liechtensteinov načrt pa namerja zakonitim potom doseči, da bi se čl. XIX. ne izvršil nikdar, in da bi se takó uničil biser ustave.

Po tej poti bi bil člen XIX. avstrijske ustave samo kratkodobna epizoda, katera je dajala narodom upanje, ne da bi se bilo upanje izpolnilo kedaj. Ravno v tem pa, da Liechtensteinov načrt uničuje čl. XIX., kljubu temu, da ga niti ne omenja, je jako slepiven za vse kroge, za narode na široko, po izrečni vsebini pa za vse duhovenstvo, više in niže. V tem kaže Liechtensteinov načrt veliko politično, ali recimo pravičniše, stanovsko, dobičkarsko modrost. Kajti, ko bi bil izrecno imenoval, kar namerja v resnici, namreč uničiti čl. XIX., bi se postavili proti njemu brezizjemno vsi narodi slovanski, ker bi videli največo nevarnost za svojo narodnost in jezik, nemški narod pa, ker nikakor ne bi hotel takó očitno izpokopavati narodni jezik na svojo korist drugim narodom.

Ker pa je načrt takó slepivo osnovan, slepé ž njim celó izobraženi stan, kakor je duhovenstvo. In da duhovenstvo više in niže pospešuje uzakonjenje Liechtensteinovega predloga, je ta predlog obečal ravno cerkvi posebne dobičke. Niža duhovščina, ki je v obče narodna, bi se ne dala nikdar zavesti, ko bi vedela, kaka nevarnost preti narodom in v tem ob jednim veri po Liechtensteinovem predlogu.

Tolažijo se sicer, da načrt se spremeni, predno dobi zakonito veljavo, in tudi dr. Rieger se je izustil zdaj o Veliki noči v Pragi, da češki državni poslanci bodo že vedeli, kaj storiti v tem pogledu. Ali pomisliti je, da dr. Rieger in češki klub je zavisen in hoče biti še nadalje zavisen od plemstva, in potem, da se vsled tega in iz zgodovinskih pogledov drži deželne avtonomije. Tudi dr. Riegerjeva izjava nam ne daje večega upanja, nego to, da bodo krpali na Liechtensteinovem predlogu. Stališče krpanja, popravljanja, dostavljanja in odjemanja gledé na Liechtensteinov predlog pa je načelno krivo in ne more rešiti narodov iz nevarnosti, ki jim preti po tem predlogu.

Noben dosedanjih šolskih zakonov ne odgovarja ustavnemu narodnostnemu členu XIX., in tudi ne bo odgovarjal, dokler ne bodo dali v zmyslu tega člena vsakemu narodu narodnih organov, ki bi sami skrbeli za narodno enakopravnost, torej pred vsem za narodno šolo. —

Kje hočejo narodi začeti izvrševati na sebi narodno enakopravnost, če ne pri šoli? Kje se postavlja temelj vzgoji in jeziku v narodnem ali nenarodnem zmyslu, če ne najbolj v šoli, in to pred vsem v osnovni šoli?

Ako ima kje veljati čl. XIX., je pač na prvem mestu zahtevati njegovo izvršbo za osnovno šolo in v obče za šolstvo. Kje pa more državni zbor dajati za vsak narod primernih nadrobnih določil? Njemu je vstvariti samo jednake organe za vse narode, ne pa drugega. In kje morejo in hočejo sedanji deželni zbori skrbeti pravično in primerno za vsak narod v zmyslu narodne enakopravnosti?

Ako po vsem tem češki in drugi klubi državno-zborske desnice zdaj, ob priliki obravnavanja Liechtensteinovega predloga ne povzdignejo glasu ter odločno ne zahtevajo najprej narodnih organov v izvršbo čl. XIX., pomagajo oni plemstvu pokopati čl. XIX., in vsi poznejši koraki bodo brezuspešni, kesanje pride prepozno, in gledali bodo za konstitucijo quae — fuit!

Ali hočejo voditelji slovanskih narodov nakopati si takih očiteb, da so uničili v svoji kratkovidnosti ustavo? In kje je odgovornost, kje je vest, zapravljeni narodom narodnost in jezik?

Ako nočejo ali ne morejo slovanski desničarji pospeti se do tega, da bi predlagali v izvršbo čl. XIX. posebne narodne organe, narodna zastopstva, ki bi odstranili dosedanje deželne zbore, ki bi bili torej povečani zbori, združujoč vse odlomke pojedinih narodov v jedno skupno samoupravo, jim služijo še vedno dve poti. Zahtevati utegnejo narodne organe, narodna zastopstva, ki bi nastali poleg sedanjih deželnih zborov, in ki bi imeli v svojem področji samo skrb za narodnost in jezik vsakega naroda posebe. In ko bi se zdelo, da tudi takih organov ne dosežejo, je slovanskim državnim poslancem zahtevati najmanj to, da se narodne zadeve iz področij deželnih zborov odstranijo popolnoma: namesto tega pa naj bi bilo zakonito dovoljeno, da se poslanci, ki v raznih deželnih zborih zastopajo odlomke jedne in iste narodnosti, od časa do časa zbirajo kot pooblaščenih narodnih organov, z nalogo, da sklepajo v vseh narodnih, torej pred vsem v šolskih zadevah, jednega in istega naroda.

Vse te tri oblike vedejo bolj ali manj srečno in ugodno do istega cilja, da bi si narodi obvarovali v zmyslu čl. XIX. narodnost in jezik, torej tudi narodno šolo. —

Vsa druga modrost, in celo dr. Riegerja samega, ne bo avstrijskih narodov rešila pred nevarnostjo, ki jim preti pred Liechtensteinovim in enakimi predlogi. Ako se zdaj zavežejo v drugem zmyslu, bo sicer veselo plemstvo — nekoliko časa, v posledicah pa še ono ne, ker bi se narodi se bolj vznemirjali zaradi bojov, ki bi se povečali v deželnih zborih. Najmanj pa bi se bilo radovati narodom in državi, ker bi se narodi ne krepili, ampak še nadalje slabili, kar bi škodovalo njim in državi.

Položaj je zaresen na vse strani; ako je v zastopnikih raznih narodov še kaj državniškega in zares narodnega duha, naj prenehajo s cincajem in vsako neodločnostjo. Liechtensteinov načrt izzivlja narode; naj se torej oglašé njih zastopniki odločno in, kakor gre zastopnikom, ki vidijo dalje, ki jim je mar v resnici za interese narodne in s temi za interese države. V tem pokažejo — ne kratkovidnih interesov, kakor plemstvo z Liechtensteinovim predlogom, ampak zares narodoljubje in domoljubje v zmyslu celokupnosti naše države.

Dixi et salvavi animam meam!

„O postržináh svatého Václava“ in o postrženji po cirilo-metodijskem obredu v obče.

I.

Letošnji „Východ“, izvrsten praški tednik, je priobčil v 2. in 3. št. t. l. od Hynka Krcha prezanimivo in jako važno razpravo pod naslovom: „O postržinách svatého Václava. Dokazi, ki

jih izvaja Krch na zgodovinskih podatkih, so imenitni zaradi svetne, sosebno pa zaradi cerkovno-kulturne zgodovine češke, in so toliko pomenljiviši ravno zdaj, ko Čehom nasprotniki pačijo zgodovino, kjer ne morejo naravnost zanikati zgodovinskih dejstev, in so naposled

poučni tudi nasproti lastnim češkim sinovom, ki poleg vse zapadne učenosti še jako v temi tavajo gledé na zgodovino lastne domovine.

Zaradi občega pouka priobčimo tudi mi ob kratkem Krchove dokaze ter v večje potrjenje njegovih izvodov dodamo njegovim podatkom še novih, še živih dokazov.

Bistveni deli Krchovega sestavka so naslednji. Stari Grki in Rimljani so darovali bogovom prvotine otroških ali detskih lasov s posebno svečanostjo, katero so imenovali postrizine ali kakor govore Rusi „postrige“. „Stari Nemci postrizin niso poznali, ali za to so jih poznali stari Slovani, in to ne samo za veka poganskega, ampak tudi v prvih dobah svojega krščanstva; na krajih, kakor n. pr. na Moravi pri konservativnih Hanákih, se je ohranil oni staroslavni način striženja lasov, podoben onemu na sredovekovih podobah sv. Václava ali na znamenji stebra (sohe) rimskega cesarja Avgusta do denšnjega dne, če tudi že brez kakoršnega koli obreda svečanega.“

„Kar se tiče krščansko-slovanskih postrig vlasov pri starih Čehoslovanih, zlasti pak, kar se tiče cerkovnega obreda pri njih, imamo dasi samo jeden njih primer zaznamovan; ali to zadoščuje nam, da bi si napravili po njem predstavo o postrigah svojih praotcev v obče, v krogih velemôž glasneje, pri manj mogočnih pa tiše slavljenih.“

Ta primer so postrige (postrizine) sina Vratislava I. in Dragomire, knežiča (kneževiča) Václava (svetega), popisane v njegovem večem staroslovanskem življenji, katero je priobčil prof. Jos. Kolář v češkem prekladu v Amlerovih „Pramenech dějin českých“ (Fontes rerum Bohemicarum) I. 127—134, ali popisane v „legendě o svatém Václavu“, katero je preložil in izdal V. Hanka v Časopisu českého musea“ I. 1830, str. 453—462. V Kolarjevem življenji sv. Václava se pravi: „A ko je bilo očetu njegovemu Vratislavu posaditi otroka (dečka) na svoj prestol — sam je bil star, pričakoval je svoje smrti — je pozval Vratislav duhovnika, ki je bil tedaj v svojem (njegovem) kraju, in vladike (škofe) in celo duhovenstvo cerkveno. Dobri pak in blagoverni vladika Notar je s celim duhovenstvom odpel sveto liturgijo (mašo) v hramu (cerkvi) najsvetejše kraljice naše, Bogorodice in neomadeževane Device Marije, je povzdignil otroka, postavil na stopnico pred oltarjem in ga blagoslovil (vladika), rekoč: Gospod Bog, Jezus Kristus, blagoslovi otroka, kakor si blagoslovil vse pravične svoje, Abrahama, Izaka in Jakoba in si kronal pravoverne cesarje, jednake apostolom, Konstantina in Heleno. Takó je spregovoril blagorodni ta vladika in z njegovimi molitvami je začel otrok rasti, hranjen v milosti božji.“

Legenda pristavlja, da so dali potem postrizenca učiti knjige slovanske, in da se je dobro učil. Nato

ga je knez Vratislav poslal v Bادهč, kjer se je deček učil tudi latinski dobro.

Iz tega se razvidi, pristavlja Krch, s kako slovesnostjo so slavili postrigo lasov češkega kneževiča, ko so bili k temu pozvani vsi vladike (škofi) z vsem duhovenstvom.

Med češkimi učenjaki so bili raznih mnenj o letu starosti, katerega bi se bila vršila svečanost postrizenja kneževiča Václava. Krch pa ometa s tehtnimi razlogi vse drugo ter sklepa, da bi bil imel Václav tedaj 7 let, to zlasti tudi zaradi tega, ker so dečka dali šolat brž potem.

Čehom je delalo še to preglavico, da je v legendi brati povsod „otrok“ (отрокъ), ki pa je tu istega, obsežnega pomena gledé na starost, kakor še dandanes pri Slovencih.

Krch se naslanja nadalje na poljsko zgodovino, katera gledé na postrizenje lasov piše (Dlugoš libr. I. p. 87) o knezu Mečislavu I.: „Instante denique septennio, in quo justa ritum Polonorum veterem et gentilem filius principis debebat tonsurari, et nomen illi aptari, et imponi, Zenomysl proceros et nobiles Poloniae, Gnesnam, ad solennitatem tonsurationis in filio suo quamvis coeco peragendum invitat. (Ko se je bližalo končno sedemletje, katerega je po starem in narodnem obredu poljskem knežji sin imel biti postrizen, in mu je bilo ime prisposobljeno in prideto, je pozval Zenomysl (Semomysl) prvake in plemenitaše poljske v Gnezdno k svečanemu postrizenju, katero se je imelo izvršiti na njegovem sinu, če tudi slepem. . .)“

Pa tudi napis na Poznanjski stolni cerkvi dokazuje, da je bil 7 let star svečano postrizen tudi Boleslav Veliki, sin Mečislava I. Iz tega sklepa Krch, da so se postrige pri Slovanih vršile v obče v sedmem letu starosti. Navaja potem Moravane in Bolgare, o katerih postrizenji govoré razni zgodovinski dokazi.

„O postrizinah na Bolgarskem svedočijo Mansovi Coll. Concil. XVI. str. 11, kjer se pravi, da so se poslali lasje postrizenega kneza Borisa-Mihaela (852—888, tudi v Rim.

O postrigah na Ruskem sporočuje ruska kronika (izdana po Peterburški arheološki družbi) III. 46: Istega leta (1192) je slavil knez Mihael postrizenje svojega sina Rostislava v Novgorodu, v hramu sv. Sofije. In v II. d. 141. stoji: Vševolod (1230) je slavil postrizenje svojega sina Jaroslava in ga posadil na konja“. (Büdingen, zur Kritik altböh. Gesch. 1857 str. 21. pozn. 32.) —

Kar se pa dostaje veka, kdaj je bil Václav postrizen, je omeniti, da je knez Vratislav umrl 13. febr. 921, in da je imel tedaj njegov naslednik Václav 18 let po spričevalu staroslovenske legende: „Let 18 mu je bilo, ko je umrl otec njegov“. (Pram. I. 129.) Torej je bil Václav rojen l. 903 in, ako je bil postrizen star 7 let, vršilo se je to postrizenje l. 910.

Krch sklepa dalje, da postrizenje se je vršilo po grškoslovanskem ali cirilometodijskem obredu, ker je v navedeni molitveni formuli ime pravovernega cesarja Konstantina in mater njegove Helene, katerih bi se gotovo ne spominjali pri nemško-latinskem obredu, in potrjujejo to tudi besede, da so sveto liturgijo spevali, ko je znano, da se latinska maša služi, grško-slovanska pa se speva.

Iz vsega tega izvaja Krch: „1. da so se postrige sv. Vácslava in slovanske v obče vršile po obredu grškem ali svojstveno grškoslovanskem; 2. da so bili oni vladike z vsem duhovenstvom cerkovnim (chrámovým), katere je pozval knez Vratislav k tej slavnosti, grško-slovanski, in 3. da se je tedanja knežja rodovina priznavala javno k obredu cirilo-metodijskemu (grškoslovanskemu)“.

II.

Denimo, da bi ne imeli drugih dokazov, kakor te, ki jih je navedel Krch o postrigah, vendar bi jih bilo dovolj, da se je vršilo postrizenje sv. Vácslava po cirilo-metodijskem obredu, in dosledno, da je bila vsaj v začetku desetega stoletja pri Čehih še ista cirilo-metodijska cerkev, in ne samo da je bila, ampak tudi, da je bila razširjena daleč po Češkem.

Še to, da so ohranjeni viri o tem postrizenju v staroslovenskem jeziku, ni brez pomena. Prezirati pa tudi ni, da se je navada postrizenja do današnjega dne ohranila pri konservativnih Hanakih, torej pri onem oddelku češke narodnosti, med katerim sta bila v neposredni dotiki sveta slovanska apostola Ciril in Metod. Pomenljivo pa je pred vsem, da so se poročila o postrizenju ohranila ravno o raznih slovanskih knezih, in da govoré ta poročila o enakih slovesnostih in svečanostih postrizenja. Ti slovanski knezi sklicujejo tu in tam više pastirje in vse duhovenstvo na take svečanosti.

Krch poleg tega navaja gledé na poljskega kneza Mečislava I., vir, ki govori določno o sedemletji, in quo justa ritum Polonorum veterem et gentilem itd., torej o starem in narodnem obredu poljskem in ta stari narodni obred ne more biti nemško-latinski obred!

Ker pa je ta svečanost postrizenja jednaka s svečanostjo postrizenja kneževíča Vácslava, je dosledno tudi Vácslav postrizen po starem narodnem, t. j. cirilo-metodijskem obredu. Formula blagoslovljenja pa, ki jo je rabil vladika o postrizenju Vácslava še izrecno imenuje cesarja Konstantina in njegovo mater Heleno, torej osebe, katerih bi nemško-latinski duhovniki ne navajali. Tudi bi bilo jako čudno, da bi bila latinska cerkev samo za določno dobo in za odločne narode uvedla obrede, a bi bila iste obrede popustila nakrat in bi jih ne bila rabila

pri drugih narodih, da bi se ne bilo nič obranilo vsaj gledé na slovesne prilike. Saj drugače nemške kronike poročajo o takih prilikah in dogodkih nemških kraljev i. t. d.

Vse to skup dokazuje, da sv. Vácslav je bil postrizen po cirilo-metodijskem obredu, in ker je došlo vladik in duhovenstva za to svečanost mnogo skupaj, je razvidno, da je bila začetkom desetega stoletja cirilo-metodijska cerkev razprostranjena ne samo na Moravskem, ampak okoli in okoli tudi po sedanjem češkem kraljestvu.

Razvidno pa je tudi, kako naglo se je razširjala cirilo-metodijska cerkev, če pomislimo, da je sv. Metodij umrl 885. leta, in da je bilo že začetkom desetega stoletja urejeno in utrjeno vse v toliki meri, da so knezi slavili razne prilike, kakor da bi bile že kedaj v cerkvi običajne.

Vsi analogni zgodovinski dokazi pa niso toliko prepričevalni o postrizenju sv. Vácslava po cirilo-metodijskem obredu, kakor pa dejstvo, da se jednako postrizenje še dan danes vrši v grško-slovanski cerkvi

Ko bi bil Krch porabil ta še živi dokaz, bi bil imel ob enem krajšo pot in bi bil itak neovrgljive dokaze še bolj podprl.

Postrizenje se namreč vrši v obče in ne samo pri veliki gospodi povsod v slovanski cerkvi, kakor se vzhodna cerkev v obče trdno drži starih običajev.

V vzhodni cerkvi postrizejo vsacega, ki je krščen. Postrizenje se je izvrševalo nekdanje navadno po dovršenem sedmem letu, torej začetkom osmega leta. Samo po sebi umevno pa je, da se je utegnilo vršiti postrizenje tudi poprej ali pa pozneje, samo pred krstom ne. Kar se po takem dostaje starosti sv. Vácslava, ko so ga postrigli, sodi Krch po drugih podatkih jako natančno, da se je zgodilo to v sedmem letu starosti kneževíča. Ako se je rodil Vácslav 903. leta, je bil postrizen v resnici okoli l. 910, in če sodimo, da so se tedaj natančno držali navadnega obroka, bi stavili isto leto proti koncu 910. ali v 911. leto. To omenjamo zaradi tega, ker izvaja Krch iz tega obroka druge posledice za češko historijo.

Dandanes so obrok postrizenju skrčili na začetek osmega dne po krstu. Pa, ako nanesejo okolnosti, vrši se postrizenje tudi pred osmim dnevom po krstu ali celó neposredno po krščenju, vendar pa vedno še le po izumitji (Измовеніе), zaradi česar se dan danes združuje z izmivanjem.

Krajšanje obroka od začetka osmega leta na začetek osmega dne ni v cerkvi nič nenavadnega tudi gledé na druge dogodke kršćanstva ali druge cerkvene zgodovine. Saj je cerkvi opravljati v enem in istem letu vse, kar določi spomina vrednega, in svetopisemsko dobo 4000 let opravlja z adventnim časom, torej v obroku 4 nedelj, kjer spada 1000 let na jeden teden, torej

krajša tu gotovo bolj, nego s tem, da je zdaj postrizenje v vzhodni cerkvi v navadi začetkom 8. dne, namesto začetkom 8. leta.

Obred postrizenja obseza več molitev. Takoj prva molitev se ozira na vstvarjenje človeka po božji podobi, na dušo in na človeško telo, katero služi duši, na telo, katerega najimenitniši del je glava, v njegovo varstvo pokrita z lasmi. Duhovnik prosi v tej molitvi blagoslova na tega, ki je prišel, da se mu prvokrat postrizejo lasje, in pa na njegovega kuma.

Potem sledi „Миръ всѣмъ“ (Mir vsem), „И духови твоему“ (in duhu tvojemu), in „Главы ваша Господеви приклоните“ (Glave vaše gospodu priклонite), „Тебѣ Господи“ (Tebi, o gospod!). Za tem se vrsti molitev z naslednjo vsebino: „Господи Боже, отъ исполненія купѣльнаго твоею благостію освятивіюмъ въ тя вѣрующія, благослови настоящаго младенца, и на главу его благословеніе твое да снидешъ, и якоже благословилъ еси пророкомъ Самуиломъ Давида царя, благослови и главу раба твоего (по имени) рукою мене грѣшнаго, приходя ему Духомъ твоимъ святымъ, яко да преспѣваяи возрастомъ, и сѣдинами старости, славу тебѣ бозслетъ, и увидить благая Іерусалимова вся дни живота сбоего. Яко подобаетъ тебѣ всякая слава, честь и поклоненіе Отцу и Сыну и святому Духу нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Амин.“ (Gospod naš Bog, ki s tvojo blagostjo posvetiš one, ki verujoč v te prejmljejo kopel krsta, blagoslovi tega otroka, in naj pride na glavo njegovo tvoj blagoslov in kakor si blagoslovil po proroku Samuelu kralja Davida, jednako blagoslov. Tvoj sveti Duh z roko mene grešnega tudi glavo tvojega služabnika (J. J.), da bo prospeval v rasti in do sive starosti tebi pošiljal slavo ter gledal blagor Jeruzalema vse dni življenja svojega. Kajti tebi se spodobi vsaka slava, čast in poklonjenje, zdaj in vselej, in v veke vekov.“ „Amen.“

Iz te molitve je jasno, da se vrši postrizenje po krstu. Po tej molitvi prestrize svečenik otroku lase čez križ ali križem, z besedami: „Постригается рабъ Божій (J. J.) во имя Отца и Сына, и святаго Духа, нынѣ и присно и во вѣки вѣковъ. Аменъ.“ (Postrize se rab (J. J.) božji v ime Očeta in Sina in sv. Duha, zdaj in vselej in v veke vekov. Amen). Potem sledi še velika ektenija ali molitev: „Помилуй насъ Боже“ in navadni konec ali „отпускъ“, kar imenuje Nemeč blagoslov.

Opomniti je, da, kedar se vrši postrizenje pri knežjih otrocih, pridene svečenik v drugi molitvi poleg imena kralja Davida tudi ime cesarja Konstantina in cesarice Helene, in, ako ima dotična knežja rodovina med svojimi predniki kakega svetnika, navaja

svečenik pač tudi tega ali te svetnike kot od Boga posebno blagoslovljene člene. Sicer pa tako imenovanje, čeravno je v navadi, zavisi od volje škofa ali svečenika, ki opravlja to opravilo.

Iz navedene druge molitve je povsem razvidno, da se slovanska cerkev drži celó istih formul, istih imen svetih kraljev in cesarjev, kateri so navedeni v formuli, rabljeni o postrizenji sv. Václava. Iz tega pa sledi neoporečno, da je vzhodna cerkev ohranila do današnjega dne, kar je bilo običajno l. 910. ali 911. na Češkem. Na Češkem se je običaj izgubil, potem ko so izpodrinili drugi obredi cirilo-metodijske obrede. Samo med preprostim narodom živi še običaj, kljub temu, da ne uživa več dobrot cirilo-metodijske cerkve. Iz tega, da se je obred in običaj postrizenja še ohranil v vzhodni cerkvi, je še posebe očitno, kakó utegne cerkev biti hraniteljica starih običajev, torej zaščitnica narodne kulture in s kulturo narodnih svojstev ali narodnosti. Jasno je pa tudi, da cerkev, ki ima že od začetka narodom prikladne obrede, tudi laže in rajši varuje, kar je narodnega.

Cirilo-metodijska cerkev kaže svojo modrost ne samo v tem, da je izumila slovanskim narodom prikladna pismena, prikladno pismo, ampak tudi v tem, da je narodove običaje spoštovala, jim dala poseben pomen s posvečevanjem po posebnih obredih, in da jih je tako ohranila narodu, temu v zaščit in pouk, cerkvi pa v utrjenje same sebe med istim narodom. Najbrže da je cirilo-metodijska cerkev tudi postrizenje že našla med poganškimi Slovani, in to je potem po svoje ohranila narodom slovanskim, dokler je živela med njimi, in ohranila do današnjega dne, kjer je še ostala.

Za češko svetno in kulturno zgodovino je pa postrizenje svetega Václava neopovrgljiva svedočba, da se je bila cirilo-metodijska cerkev kmalu zasadila tudi v sedanje kraljestvo, in da je prošinjala narod prek in prek ko je bilo na Češkem že začetkom desetega stoletja toliko duhovenstva in vladik ali škofov.

Ako je bilo ob smrti sv. Metodija (885) že 7 vladik, 200 svečenikov, dijakonov in poddijakonov, je soditi, da jih je bilo l. 910. ali 911. že veliko več.

Po vsem tem imajo torej Čehi na Češkem, kakor na Moravskem, jednako cerkveno zgodovino, jednako zapuščino po sv. Cirilu in Metodu, torej tudi jednake pravice do iste zapuščine, in noben kvarljivec historije, slovanskega ali neslovanskega rodu, ne more ovreči zgodovinskih dejstev, dokazanih in podprtih z vsakaterimi svedočbami iz preteklosti, in kar je posebne vrednosti, celó iz še žive, kakor pred tisočletjem, jednako delujoče sedanjosti.

Podgornik.

Tožba proti dr. Živnemu pred angleškim občinstvom in avstrijskimi juristi.

Pravniški časopis, ki izhaja na Dunaji, „Oesterreichisches Centralblatt für die juristische Praxis,“ Leon Geller-jev, VI. zvezek, 3. snopič, objavlja v rubriki „Miscellen“ naslednji članek:

„Times“ od 25. februarja ima z dne 25. februarja naslednji Dunajski dopis: „Danes je pričela veleizdajska pravda proti dr. Karolu Živnemu, uredniku „Parlamentärjevemu“. Zatožno pismo je pismo posebne vrste (ein ganz merkwürdiges Schriftstück); ono obseza dolgo historičsko razpravo o narodnostnem vprašanji in ima jedro v tem, da panslavist v tej deželi mora biti veleizdajnik. V juristiških krogih majajo z ramami nad to nejuristiško pojavo (Effusion), katera se drži bolj v slogu, nego pa v slogu sodnijske zatožbe. Justični minister je najbolj odgovoren za take zmote od strani javnih tožnikov, katere, ker so pod njegovim nadzorstvom (kontrola), bi bilo spominjati prilično na to, kakó je snovati zatožna pisma. Avstrijski predpisi o dokazih so tako splošni ali nejasni (so loser Art), da državni pravdnik, ako ni zavezan po zaukazih ali navodilih, utegne napraviti najsamovoljnije zatožbe na podstavi preprostih dozdevanj ali brez ozira na določna dejstva. V sedanjem slučaju ni proti dr. Živnemu nič drugega, kakor nekoliko časniških člankov, kateri sami po sebi niso kriminalni, iz katerih pa vendar sklepa zatožba, da ima zatoženec veleizdajske namene. Zatožno pismo ali zatožba pripoveduje, da zatoženec pozivlja svoje bralce, da bi se učili ruski, da je prestopil k pravoslavni cerkvi in da je poslal svojega svaka na Rusko; in obseza nekoliko drugih podobnih absolutno nepomenljivih (irrele-

vantnih) dejstev.“ Takó daleč „Times“, iz katerih poročila pa smo morali, da bi ne stavili tega snopiča v nevarnost konfiskacije, izpustiti nekoliko sosebno markantnih izrazov. Žal, da je priznati sodbo, katera je tu izrečena o razgovorjeni zatožbi, kot le preveč opravičeno. („Leider muss das Urtheil, welches hier über die besprochene Anklage gefällt wird, als ein nur zu sehr berechtigtes erkannt werden.“) Naj sodimo o dr. Karlu Živnem in njegovem lističi, kar hočemo — gotovo je potreba velike preobilice domišljije zato, da bi v kazenskopravno indifrentnih ekspektoracijah onega časniškega junaka z ozirom na njegovo panslavistično mišljenje zagledali veleizdajo. In sramočeče in tlačeče čustvo se nas poloti, ako pomislimo, da bi se bil potreboval samo še jeden jedini glas, da bi bili obsodili zaradi veleizdaje človeka, kateremu se ni mogla očitati razun njegovega mišljenja tudi niti najmanjša senca (der leiseste Schatten) kaznjivega dejanja, in kateri je sedel zaradi te očitbe že dva meseca v preiskovalnem zaporu. Nič ne more imena (Ansehen) naše justice na znotraj kompromitovati bolj, kot taka pravda, katera zopet dokazuje, da so opravičene svaritve pred lehkomiselnimi zatožbami (Warnungen vor leichtfertigen Anklagen), katere svaritve so se v našem listu (in diesen Blättern) izražale zopet in zopet.“

D o p i s.

Izza mejnika, 20. marca. Pač ni človeka, ki bi ne znal, da vse dobro in lepo mora se pripisovati našim učiteljem in gospodarjem, ki vse vedo, vse znajo, vse vidijo in slišijo, kar je treba in ni treba, in ki se razen tega „ne bojé nikogar, razen Bogá“ (nad seboj, Francozov in Rusov poleg sebe in anarhistov pri sebi doma). Oni so izumili vse, kar je izumljivega, izumili so opico, naučili karpa, ki je po poslednji trditvi Bismarcka tudi Nemeec, hoditi na suho, ako se mu zvoni zvončekom; oni imajo tudi sposobnost, učenjake in umetnike drugih narodov po njih smrti krstiti za Nemce. n. pr. Kopernika, Vego in mnogo drugih.

Ali tega pa vendar nikdo iz nas ni mislil, da bi se Nemci mogli potegniti za versko svobodo — Rusov. V Rusiji je namreč od nekđaj zakon, da pravoslaven Rus

ne more prestopiti k nobeni drugi veri, dočim po ravno tistem zakonu luteranec more priti v katolištvo, katolik v luteranstvo ali, kamor hoče, nihče se zato ne zmeni; posvetna gosposka se ne bavi s takimi malenkostmi.

Iz vsega tega je vidno, da imajo izpovedniki vseh ver v Rusiji najpopolnejšo svobodo vesti, tako, kakor nikjer drugod, celo ne tam, kjer je ona zajamčena javno in ustavno. Te svobode vesti nimajo samo — Rusi; prehod iz pravoslovja v drugo vero je kriminalen zločin, kateri sodniki strogo kaznujejo. Ravno tako strogo postopa zakon proti vsakemu, ki bi se trudil, pravoslavnega pretegniti v drugo veroizpovedanje.

Iz tega je vidno, da so pravoslavni Rusi pri sebi doma gledé verske svobode jako na slabem, kajti oni

morajo se dvigati v tesnem krogu „zastarelega, brezdušnega razkola“, kakor oni zovejo pravoslavje.

Zato pa se je obrnil „Evangelischer Bund“ po svojem predsedniku E. Navillu v Ženevi k ruskemu samodržcu z adresno, kjer ga prosi nič več in nič manj nego to, da bi on, sin „Osvoboditelja 20 milijonov sužnjih“, dal versko svobodo svojim podložnim in da bi uničil zakon, ki prepoveduje prehod iz pravoslavja v kako drugo veroizpovedanje. „Evangelischer Bund“ prosi „Nebesnega Očca, da bi Car udostojil vslišati njega prošnjo in da bi porabil svojo Monaršo vlast v to, da bi ukazal, cari mir, pravica in svoboda v vseh družinah in v vseh plemenih ruske Imperije.

To adresno oddal je car višemu prokuroru svete sinode, kateri je v dolgem pismu odgovoril predsedniku „evangeljske zaveze“ v Ženevi.

G. prokuror, izvestni bivši prof. Konstantin Petrovič Pobedonoscev, prelagatelj „Imitatio Christi“ Tome Kempijskega, odvetil je evangelijski zavezi v dolgem pismu na ime E. Navilla; to pismo, kakor i omenjena adresa, priobčena sta v oficijalnem „Prav. Vestniku“ od 28. feb. n. st. „Povod k adresi“ dalo je to, da je rusko praviteljstvo začelo gledati na palce luteranskim pastorjem v pribaltiških provincijah, v katerih je dozdej bilo v polni sili srednjevekovno pestno pravo (faustrecht) v premem zmislu tega slova. Razni baroni, „ritterji“ in „voni“ držé v svojih rokah Este in Livonce in sesajo iz njih kri; najbolj surovi postopki, dà, pogostem uboji teh nesrečnih robov „leibeigene“ ostajali so dozdej brez kazni; kajti na podlagi nekkih fiktivnih privilegij imeli so dozdej baroni in drugi kulturonošci Nemci v roki policijo in sodnijo, katero so sami izbirali. Sploh so bili oni dozdej tako rekoč država v državi. Oholim graščakom najiskrenejši pomagači bili so vselej pastorji, ki se v teh krajih bavijo veliko bolj s politikom, nego s svojimi duhovnimi dolžnostmi. To je celo umevno: baronom božje besede ni treba, narod pa ne zna nemškega jezika in pastorja ne ume. Sploh so v zapadnem oddelu ruskega carstva svečeniki veliko bolj hlapci graščaka, oziroma „žlahčicev“, nego hlapci božji.

No, za pustom prihaja vselej veliki post. Sin „Osvoboditelja 20 milijonov“, kakor ženevski protestanti zovejo ruskega carja, želel je sam tudi osvoboditi nekaj milijonov rabov, kot dostojni sin svojega očca. Zakon o verski svobodi začel se je izpolnjevati tudi v pribaltiških provincijah, in nekdej pravoslavni razredi nižega ljuda začeli so zopet sprejemati vero pradedov; ali iz prepričanja, ali iz sovraštva k propovednikom luteranstva, tega ne bomo razbirali. Pastorji in baroni začeli so vsakojako trpinčiti take predrzne svoje rabove in nekatere iz njih so prisilili s pomočjo pesti povrniti se v luteranstvo, ker je prehod v pravoslavlje, kakor v vsako drugo vero nepravoslavnu verskemu podložnemu dovoljen, prehod iz pravoslavja v drugo veroizpovedanje pa kriminalen

zločin, upotrebilo je tudi praviteljstvo svojo oblast, da bi zavrnilo pastorje buntujoče proti občedržavnemu zakonu na pot zakonitosti. Nekateri iz njih postavljeni so pred sodišče, drugi administrativno izgnani v druge gubernije. V tem vidijo za mejo, t. j. v „svobodni“ Evropi, preganjanje luteranstva, nasilje, in kriče, da v Rusiji ni svobode vesti, češ, da vlada prepoveduje tistim, ki so v „zmoti in zaslepljenji“ pustili nemško vero, pokoriti se, popoljšati se in povrniti se v luteranstvo.

Pa bržkone tudi odpadenja od nemške vere ni evangelijski zavezi tako na srca; luteranski pastorji so večinoma racijonalisti in jim je malo mari, ali je kdo luteranec ali pa kaj drugega. Torej glede pribaltiških provincij jim ne gre za vero, nego skrbi jih, da se ta kraj popolnoma reorganizuje: uvedejo se reforme, ki so v Rusiji že dobrega četrstoletja v moči: obligatni pouk v ruščini, carska policija, carsko sodišče, carski, t. j. rusijski zakoni sploh, pred katerimi so vsi jednaki in ki slabega zaščičajo od močnega. Vvedenje v pribaltiški kraj pomenja konec gospodstvu nemških graščakov in pastorjev, ne pa stesnenje luteranstva; to dobro vedo in čutijo zagrančni poprošaji, ki pod ličino zaščite svobode vesti hinavsko lazijo pred najvišji prestol ruski. Ali bi prišlo kakemu ruskemu pravoslavnu društvu v glavo, prositi kakega tujega vladarja, naj se n. pr. prehod v pravoslavlje ne smatra in ne sodi kot veleizdaja? Ne! pri sebi doma naj dela vsakdo, kar hoče, tak je značaj Slavjana in sploh človeka, ki vé, da mu Bog nosa ni zato ustvaril, da bi ga povsod vtikal.

K. P. Pobedonoscev v svojem odgovoru neovrgljivo dokazuje, ne golimi slovi, no fakti, da je pravoslavna vera Rusijo spasla od Mongolov in Tartarov in od gospodstva vedno politikujočega latinskega zapada; dokazuje, da svoboda vesti nikjer v Evropi ni tako dovršena, kakor v Rusiji in pokazuje pri tem na preganjanja pobornikov pravoslavja za mejo. Samo da svoboda vesti tujih ver ne sestoji v tem, da bi vsakdo svobodno mogel izpolnjevati svoje verske dolžnosti; ne! v svobodi vesti nepravoslavna veroizpovedanja hoté videti pravo, delati prozelite iz pravoslavja, česar pa verska vlada ne more dopustiti, znajoč, kake gromadne usluge je Rusiji izkazalo pravoslavlje! Rusija nikomur ne jemlje vere, zato pa ima pravo ne dati jemati si tudi svoje.

Sicer pa nam je vsem izvestno, da po načelu zapadne kulture greši proti svobodi vsakdo, kdor brani svoje, kdor uživa svoje, kdor se, z jedno besedo, čuti v pravici, biti gospodarjem tega, kar mu je dal Bog. V odvetu g. Pobedonosceva se daljše dokazuje, da je Evropa od nekdej pod ličino svobode vesti in razprostranjenja evangelija iskala samo političnih koristij. Tudi to vidimo še zdaj na vsakem koraku.

Najbolje dokazuje ta fakt, da so se proti slavjanski liturgiji ustavili najprej tisti, katerih vere se ta liturgija

ne tiče: luterani in židovi, za njimi še le oni, ki so od teh zavisni, in ki jim zaradi tega ali onega hoté ugoditi.

Kako se posebe ravno ti-le Nemci, ki meledujo ruskega carja, da bi on njim na ljubo preklical zakone, ki bijejo po žepu luteranskih baronov in pastorjev v pribaltiških provincijah, ker pulijo iz njih parkljev zatirane in stiskane Este in Livonce, vedejo glede želje Slavjanov, da bi jim Rim dovolil slavjanski jezik v cerkvi, pokazuje najbolje to, kar ti gospodje pišejo v št. 4. svoje „Allgemeine evangelisch-lutherische Kirchenzeitung za 1888. leto. Tam namreč čitamo od besede do besede: „Z evangeljskega stališča moramo se veseliti takega izida (znana prepoved agitacije za cerkveno-slavjanski jezik „sub obediencia canonica“), kajti grško-ruska cerkev s svojim brezdušnim obredom in nizko stopinjo obrazovanja njegovega duhovenstva stoji neprimerno niže čim rimska cerkev; poleg tega ji je grška cerkev v slabih razmerah z evangeljsko-luteransko, kar dokazuje najbolje nje barbarско postopanje v pribaltiških provincijah, kjer rusofili in popi (!) vedejo zares uničevalno vojno proti nemštvu in

luteranstvu, iz čistega sovraštva proti viši kulturi in viši npravstvenosti.“

Možje so adresno carju napisali takoj za takim lepim člankom v svojem organu; bržkone so upali, da v Rusiji razen Nemcev, nihče po nemški ne zna, in da ta listič ruski vladi ne more priti v roke. Obračati se klečeplazno po tem članku z adresno k cesarju, to morejo pač le ljudje, o katerih „viši kulturi“ in „viši npravstvenosti“ razen njih samih pač nihče na svetu ni prepričan. Ta člančič v „Kirchenzeitung“ je menda jedna iz tistih molitev, katere E. Navill in njega drugi „vsak dan pošiljajo k nebu za carja, Osvoboditelja 20 milijonov.“

Treba se je nadejati, da bode njih adresa imela tak vspeh, kakoršen zasluži; to je sicer že vidno iz pisma g. Pobedonosceva in tudi iz tega, da je vlada te dni poslala dva buntarska pastorja — enega v Saratov, drugega v Astrahanj; tretji pa se bode sodil, in preti mu izgnanje v najdaljša mesta Sibirije. Tam se mu ohladi njegov „furor teutonicus“, in tudi njegova svoboda vesti razvrne se tam lahko navzdol in poprek. — ? ! —

Pogled po slovanskem svetu.

a) Slovenske dežele.

† **Dr. Valentin Zarnik** je umrl 30. marca, na letošnji Veliki petek, po dolgi mučni bolezni v Ljubljani. Njegovo življenje je obširnije popisano v 11. in 12. št. lanskega leta v „Slovanu“, ki je ob enem natisnil tudi njegovo podobo. Bil je še le 51 let star. On je že kot gimnazijalec pripravljal se, da bi pozneje deloval narodu na korist. Na vseučilišči se je učil najprej zgodovine in je še po teh naukih poprijel se prava. Bil je dalje časa na Hrvaškem, kjer je občenje uplivalo gotovo na njegov govorniški dar. Prištevati ga je v resnici prvim narodnim govornikom slovenskim; kot tak se je odlikoval, ko je osnoval za rodoljubi tabore in povsod govoril z najboljšim vspehom. On je bil Slovenec in Slovan, kot tak z obzorjem, daleč prekosivši druge tovariše, sodelujoče na narodnem polji. Podpirala ga je svetovna omika, ki si jo je pridobil na jako široki podstavi raznovrstnih jezičnih, literaturnih in političnih ter zgodovinskih naukov in znanj. Narod ga je počastil zaradi tega z raznimi poslanstvi, pošiljal ga je v deželni zbor, in izbran je bil tudi v državni zbor, kjer pa ni hotel ostati, prepričan, da ne doseže ničesar.

Pisal je že zgodaj in mnogo v naznotere časnike in časopise, posebno pa v „Novice“, potem pa v „Slovenski Narod“, v poslednji list, dokler ni obolel.

Bil je podpiratelj vseh narodnih društev in zavodov. Bil je poštenjak skozi in skozi in odločen, kakor potrebuje naš slovenski položaj. Najbrže zaradi tega si je bil nakopal tudi nehvaležnih src, osobito od onih, od katerih se je mogel nadejati najmanje. „V tolažbo, pravi njegov životopisec v „Slovanu“ str 190., 1887, mu je bila pa zavest, da svojih duševnih darov ni tratil, temveč da je storil pošteno svojo dolžnost, in da bode kdaj zgodovina ostro obsojala one, ki so se iz samoljubja zagagnjali vanj in hoteli zmanjševati njegove zasluge.“

No, že pogreb je pokazal, da zaslužnemu rodoljubi niso mogli prekratiti spoštovanja, ki ga je v obče užival. Udeležilo se je pogreba raznovrstnih najvišjih dostojanstvenikov Ljubljanskih in na tisoče došlega naroda. Prijatelj njegov g. dr. J. Vošnjak mu je govoril nagrobni govor, ki v kratkih, pa vseobsežnih črticah kaj dostojno oznanuje pokojnikovo življenje od zibelke do smrti.

Zasluge Zarnikove za narod slovenski na političnem, narodnem, družabnem in slovstvenem polji so nevenljive. Večnaja mu pamjat.!

„**Matica Slovenska**“ bo imela 18. aprila 23. redni veliki zbor. Na vrsti je med drugim dopolnila volitev društvenih odbornikov. Vsled smrti, odpovedi in po §. 12 dr. pravil imajo letos izstopiti iz odbora: Gg. Einspieler And., dr. Jarc Ant., Kaspert Ant., Majciger Iv., Pleteršnik, Šuklje, Vilhar Iv., Zupančič Vilibald, dr. Zupanec Jernej in Zolgar Mih. Izstopivši smejo biti z pet voljeni. — Samostojni predlog odborov namerja spremeniti §. 18. mat. pravil, vsled česar bi smel odbor tajnika tudi brez razpisa potrditi za daljšo dobo, ko bi se uveril po večletnem tajnikovem službovanji o njegovi popolni sposobnosti. — Nam se ne zdi ta predlog ne toliko potreben, ne prekristen, pa tudi ne posebno primeren glede za odbornike, ki se menjujejo, in kateri nimajo samo skupne pameti, ampak tudi svojo.

Slovensko delalsko podporno društvo v Trstu je priznано kot velevažno za slovensko prebivalstvo v Trstu. Društvu je bil po imenu in dejanski vodja do smrti lani umrl Viktor Dolenc. Društvo ima moški in ženski oddelek. Društvo ima svojo knjižnico z 2315 knjigami; leta 1887 je bilo branih 1545 knjig. Naročeno je na več časnikov. Poučujejo se udje tudi v petji. Skrbi za pouk in veselice udom. Društvena gotovina znaša 13.815 gl., vse premoženje pa 17.240 gl. Z l. 1887. se je premo-

ženje pomnožilo za 2074 gld. Društvo je vredno, da je pospešujejo rodoljubi vseh vrst. Zdaj je predsednik društvu g. Matko Mandić.

Konfesionalna šola. Vodstvo družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani je sklenilo 7. marca t. l. poslati državnemu zboru na Dunaji peticijo. V tej peticiji prosi, da se postavno uvede zopet konfesionalna šola. Ker pa se more ta uspešno razvijati „jedino na zdravi pedagoški podlagi materinega jezika“, prosi, naj drž. zbornica v šolski zakon „prevzame določbo, sklicujočo se na člen XIX. osnovnih državnih zakonov o splošnih državljanskih pravicah, ki zajamči pravico materinščine — tu naše slovenščine v vseh javnih ljudskih šolah, koder bivajo Slovenci, t. j. po Kranjskem, Štajerskem, Koroškem in Primorskem.“

Potem pristavlja: „V slučajih, da biva kje zadostno število inorodnih otrok, naj se poskrbi za dotično manjšino v posebnem šolskem oddelku z dotičnim materinim učnim jezikom.“

„In ker je za razvoj slovenske literature ter inteligencijo sploh prevelike važnosti to, da se na naših srednjih učiliščih v večji meri kot dozda goji slovenščina, in dokler ni pravična zahteva slovenskega naroda po lastnih popolnoma slovenskih gimnazijah, realkah in učiteljskih pripravnicah izpolnjena, naj vis. zbornica blagovoli uspešno vplivati na presl. c. kr. naučno ministerstvo, da se v istini izvedejo vse one resolucije, tičooče se naše slovenščine v šolah, ki so bile v zadnjih letih po naših slovenskih poslancih navdušeno zagovarjane in po presl. zbornici opetovano vsprejete; da naš narod čim preje dospe k uživanju pravic, zajamčenih mu v državnih temeljnih zakonih.“

„Slovenski Jez“ v Goriških Brdih je poslal 12. t. m. peticijo na državni zbor, ki se glasi: Visoka zbornica državnih poslancev! Ker je šolsko vprašanje s predloženim postavnim načrtom visokospoštovanega državnega poslanca Liechtenstein-a v tok prišlo, in ker se to gibanje s peticijami nasprotujočih si načel zelo pospešuje, sklenilo je tudi podpisano društvo v svojem občnem zboru dne 1. marcija t. l. z namenom, da bi se to vrenje šolskega vprašanja končalo z dobro rešitvijo, vložiti na visoko zbornico državnih poslancev naslednjo prošnjo:

Gledé na tó, da je državna šolska postava od 25. maja 1868, št. 48, in državna šolska postava od 14. maja 1869, št. 62, po kateri so dane glavne določbe za vredbo ljudskih šol, skoraj dve desetletji v djanski rabi, in da je ta dolgoletna skušnja pokazala mnoge pomanjkljivosti v teh postavah, vsled kojih se iste ne vjemajo z določbami državne temeljne postave od 21. decembra 1867, št. 142; gledé na tó, da ta državna temeljna postava varuje in brani dva bisera vsakemu človeku prirojenih pravic: vero in narodni jezik, ker ista garantuje v členu XIV. vsakemu polno prostost vere in vesti, v členu XIX. pa nedotakljivo pravo, da se mu varuje in vzgoja narodni jezik, ter da se vsled tega po deželah, v katerih prebiva več narodov, morajo javna učilišča tako vrediti, da vsaki teh narodov, ne da bi mu bila sila učiti se družega deželnega jezika, vse za omiko potrebne pomočke v svojem lastnem jeziku prejme; gledé na tó, da velja ta državna temeljna postava tudi za šolsko mladino, katerej je po občnem državljanskem zakoniku v §§. 16 in 21 zagotovljeno posebno varstvo postav, ne samo gledé premoženja, ampak tudi gledé prirojenih pravic; gledé na tó, da tem določbam državnih temeljnih postav nasprotujejo

določbe v zgorej navedenih državnih šolskih postavah, s katerimi je dovoljeno šolskim oblastnjem ne samo določevati podučni jezik v ljudskih šolah (§. 6 državne postave od 14. maja 1869), ampak tudi mešati otroke raznih ver v eno šolo (§. 2 iste postave) ter dekretovati katoliški šolski mladini učitelje družega veroizpovedanja (§. 6 državne postave od 25. maja 1869); gledé na vse to prosi podpisani odbor visoko zbornico državnih poslancev, naj visoko-ista blagovoli sestaviti tako državno šolsko postavo, ki bode, ne samo vero branila šolski mladini ter konfesionalne šole vpeljala, ampak tudi v zmyslu člana XIX. državne temeljne postave od 21. decembra 1867, št. 142 izrecno določila, da mora biti materni jezik šolske mladine podučni jezik v vsaki ljudski šoli, ter da se morajo v ta namen v vsako šolo le otroci iste narodnosti vsolati in samo učitelji njih maternega jezika večji, dekretovati. —

Odgovor na zahvalo koroškim Slovincem so dali slovenski državni poslanci po dr. Poklukarji. V tem odgovoru izražajo zadovoljstvo svoje, da so začeli koroški Slovenci zavedati se ter da hočejo neustrašeno odbijati in konečno odstraniti mnogobrojne zapreke, ki se še vedno in vedno stavljajo uresničenju zahtev narodnih pravic. Državni poslanci obsojujejo, da se koroški Slovenci pritiskajo, in zagotavljajo, da „stoječ na stališčih skupne slovenske vzajemnosti, ne bodo nikdar nehali braniti narodnih pravic vseh Slovencev, najkrepkeje pa njih, katerim se, kakor koroškim Slovincem, godi največa krivica.“ Nadejajo se podpore od vseh koroških zavednih Slovencev samih in pa da gotovo in popolnoma zmaga naša pravična stvar v blagor naš in v povzdigo mogočnosti naše ljubljene avstrijske države. —

Kakó se godi koroškim Slovincem še vedno, popisuje „Mir“ od 10. marca t. l. On pravi: Še do danes se kar trohice nič ni spremenilo v naših ljudskih šolah in učiteljskih pripravnicah na bolje. . . . Stariši tožujejo z duhovnimi pastirji vred, da jim šolarji še katekizma, sv. evangelija itd. ne znajo brati. Občinski šolski svetovalci prosijo za slovenske učitelje, a pošiljajo jim trde Nemce za učenike čisto slovenskih otrok; domače le količkaj zavedne učitelje pa predstavljajo med Nemce ali pa jih čisto odstavljajo, potem pa trdijo in poročajo, da slovenskih učiteljev — nimajo! . . .

Za številjenje krajev so dobivali poprej župani slovenskih občin na Koroškem zapisnike v obeh jezikih, zdaj pa samo nemške!

Romanje v Rim. Že nekaj mesecev so priporočali hrvaški in slovenski listi, da bi šli združeno bratje Hrvatje in Slovenci na to znamenito in morda v posledicah zelo važno pot. Vladika Strossmayer je bil sam takoj od začetka za tako skupno romanje. To je razodel tudi v pismu do g. Ivan Hribarja v Ljubljani, v katerem pravi med drugim doslovno: „Mi Hrvati, a i ja, idemo odmah poslie uskrsa u Rim, da se Sv. Otcu poklonimo. Kako bi bilo, da se nekogi od braće Slovenaca nam Hrvatom pridruže, da i tom sgodom slogu i jedinstvo naše povedočimo? Ja mislim, da bi to dobro i za nas probitačno bilo. Naše društvo polazi kraj Ljubljane. G. braća Slovenci mogli bi se tom sgodom priključiti Hrvatom, naravno pod istima pogodnostima. Ja nješto ranije polazim u Rim.“ . . . „Soča“ je ponatisnila iz duhovskih krogov hrvatske kolonije dalji dopis iz Rima, katero priporoča narodno romanje, torej v zmyslu Stross-

mayerjevem, in pravi: Mi, ki smo tu (v Rimu) bliže, mnogo bolje razumemo stvari, znamo jih izvirno, posebno kolikor se tiče naših koristij. S popolno gotovostjo rečemo, da Lev XIII. ljubi slovanske národe in da mnogo skrbi zanje, če prav ne mislijo nato sovražniki naši. . . On (papež) nam je pripovedal, koliko deluje za naše Čehé, o kojih reče, da so naši bratje, in da smo vsi jednega rodu: . . „mi znamo, da je mnogo milijonov Slovanov, za katere skrbimo še posebno, da jih približamo in zjedinihmo h katoliški cerkvi.“ — Vsa romanja, ki so doslej dospela v Rim, bila so narodna romanja. . . Nemeč hoče nameravanemu avstrijskemu romanju dati nemško lice ter odklikovati le sebe samega. Pazi torej, da ne bodeš prevarjen; kajti avstrijsko romanje ima namen, da te utopi v nemškem morji! Ti bodi svoj! Hrvaška, Slavonija, Bosna in Hercegovina, Primorska, a tudi Kranjsko, Koroško in Štajersko, vsi skupaj; nimajo se deliti! . . . Po gori povedanih mislih in željah lahko veruješ in spoznaš, da se ti ni bati Galimbertijevih okrožnic. Pač pa bi ti, o narod mili, če bi še znal, s koliko oduševljenostjo je sv. Oče govoril o svoji encikliki „Grande munus“ in o sv. Cirilu in Metodu prav takrat, ko so mu povedali, kakó mnogi Slovani znajo to encikliko malo ne na pamet, da ti bi, mili narod, skočil še z večim ponosom na noge ter prihitel sem, da se zahvališ tólikemu velikanu, ki nas je s svojimi besedami zeló oveselil ter pregnal vse greknosti, ki so nam jih provzročile Galimbertijeve okrožnice in njih naslednice. Besede sv. Očeta so nam porok, da dosežemo človeške pravice kljub zlobnim sebičnim nasprotnikom. . . Ako se uresniči ideja, da se vsi slovenski romarji pridružijo Hrvatom, potem se bo imenovalo to „hrvaško-slovensko“ romanje, vsi bomo zastopani pri sv. Očetu, kakor jeden narod, narod svoj in zaveden!“

Vladika Strossmayer, ki bo vodja temu romanju, je odpotoval preko Gorice, kjer je prenočil. V Ljubljani ga je pričakovalo več sto ljudi na kolodvoru, kjer so ga pri prihodu in odhodu pozdravili z veliko navdušenostjo. Pevsko društvo mu je bilo zapelo tri pesmi ob tej priliki.

b) Ostali slovanski svet.

Znamenita reforma. Ruska vlada je sklenila vsaki občinski šoli priskrbeti kos zemljišča, na katerem se imajo učiti otroci v vseh oddelkih kmetijstva. To bo imelo dve dobri strani: prvič, da se bodo otroci učili potrebnih rečij, in potem, da bo gibanje na zdravem zraku jako pospeševalo tudi telesno zdravje.

Dr. Pavao Muhić, nedavno izbran predsednik jugoslovanske akademije, je v tej časti potrjen od Nj. Veličanstva cesarja. Nekdanji prof. pravoslavne akademije in pozneje njen ravnatelj, je delal mnogo za Zagrebško vseučilišče. Spisal je med drugim: O razvoju pravnih ideja u obće i napose u području prava kaznenoga.

Dr. Josip Pančić, zasluženi srpski učenjak, je umrl. On je bil prirodoslovec, je kot tak preiskoval Srbijo in spisal njeno floro, ribe, tiče itd. Bil je Srbom nekako to, kar Slovencem Erjavec. Pančić potoval je v svojem učenem poslu po Srbiji, Črni gori, Banatu in Hruški Gori. V Belgradu je osnoval l. 1875 botaniški vrt. Bil je član

mnogih učenih društev, tudi jugoslovanske akademije. In odkar je sedanji kralj osnoval akademijo v Belgradu, je bil njen predsednik. Bil je tudi rektor velike šole Belgradske. Bil je zgled delavnosti, pa srbski narod tudi vé, koga je izgubil v Pančići. Listi so črno obrobljeni opisavali njegove zasluge. Akademija Belgradska pa je sklenila, izdati vsa njegova dela, najprej doslej še ne priobčena. „Vienac“ hrvaški kaj krasno pravi ob smrti Pančićevi: „Kako bi lako nestalo predsuda medju Hrvatima i Srbima, da nam je više ovako savjestnih i ozbiljnih rodoljuba, kao što bijaše Pančić.“

KNJIŽEVNOST.

Jos. Stritarja zbrani spisi. Snopići 37—40: I. Di. jogen pri Sokratu. II. Sokrat pri Dijogenu. — „Apostrof“ — „Ljubezen“. — „Živalski pogovori“. — „Žimske podoče“.

Slovenske pesmi za sopran, alt, bas, tenor. (za mešani zbor) III. zvezek, ki jih je zložil naš slavni skladatelj Dr. Benjamin Ipavec, dotisnile so se te dni v Lipsiji in se dobivajo pri g. izdatelji v Gradcu (Karl Ludwig Ring Nr. 4); zvezek po 70 kr.

Pesmi. Zložil Jos. Cimperman. Tiskala Kleinmayer in Bamberg, založila knjigotržnica J. Giontinijeva v Ljubljani 1888, 8., 190 str. Cena nevezani knjigi po 1.20, lepo vezani z zlatim obrezkom 2 gld.

Grundriss der slovenischen Grammatik mit Uebungsbeispielen, Gesprächen und deutsch-slovenischem Wörterverzeichnis. Von Dr. Jakob Sket, k. k. Professor. Druck & Verlag der St. Hermagoras-Buchdruckerei, Klagenfurt 1888, 8., 184 str.

Slovenski časopisi na Bolgarskem, ki se drže slovanske misli, so: „Trnovska Konstitucija“ v Sredu (Sofia); „Narodni prava“ v Sredu; „Napred“ v Plovdivu; „Devjatj Avgust“ v Ruščuku.

Glasi „Slovenskega Jeza“, katoliško-politično-narodnega društva v Brdih (na Goriškem). Prva knjižica. V Gorici 1888. Založil predsednik (č. g. And. Znidarčić). Obseza raznotere peticije, sklepe, društvena pravila, ude itd. jako marljivega društva.

Mednarodni slovarji za srednje učne zavode izhajajo v Peterburgu v jako ročnih knjigah. Zdaj je izšel rusko-nemški del (часть русско-нѣмецкая), 3. izdanje B. Seerjska. Cena 2. rublja. Delo je izvršeno po programu ruskega ministerstva narodnega prosvetčenja za srednje šole.

„*Ruská bibliotéka*“, t. j. prvo polno izdanje novodobnih klasikov ruskih v čeških prevodih, bo izhajala v Pragi. Založnik je J. Otto. V prvi vrsti bodo vsi spisi Turgenjeva, Tolstega, Gogola, Dostojevskega itd.

„*Omladina*“, „Омладина“, časopis za nauk, književnost in društveno življenje. Po dvakrat na mesec. Urednik S. Kukič. Belgrad. Letnina 8 gld.

„*Pantheon Literary*“ se imenuje nov historičko-literarni mesečnik, ki izhaja od novega leta v Peterburgu. Objavlja hoče izborne ruske prevode svetovnih književnostij.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja 10. in 25. dan vsakega meseca. Cena mu je za zunanje naročnike za celo leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr. in za četrt leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in za dijake stane celoletno 2 gld. 80 kr. pololetno 1 gld. 40 kr. in četrtletno 70 kr. — Posamične številke se prodajajo po 20 kr. — Naročnina in reklamacije naj se pošiljajo upravnistvu „Narodne Tiskarne“, dopisi urednistvu tudi v „Narodno Tiskarno“ v Ljubljani. Izdajatelj biva v Gorici, ulica Parcar 18.